

Sovyet Devrimi'nin 100. Yılında...

Şubat Devrimi - Ekim Devrimi İlişkisi

Dr. Cüneyt Akalın¹

Şubat Devrimi'nin 100. yılını idrak ettik.

Sovyet Devrimi bir milattır. İnsanoğlunun yüreğinde, Ekim Devrimi ile birlikte baskısız, sömürsüz, eşitlikçi bir toplum yaratmanın büyük umudu yeşerdi. Zayıf halkasından kırılan kapitalist-emperyalist sistemde açılan delikten içeri giren sosyalizm, yeni bir çağın başlangıcını ilan etti.

Sovyetler Birliği'nin sosyalizm tecrübesi, başarıları ve başarısızlıkları, ayrı bir tartışma konusudur. Sovyet sisteminin başarısızlıkları anlaşılabilir... Ne de olsa, Sovyet tecrübesi bir ilkti. Ancak, kapitalist-emperyalist sistemde açılan deliğin hem Rusya'da hem de uluslararası düzlemde yarattığı alt üst oluşu niteleyecek sıfat bulmak güçtür; ancak, büyük deprem sözcüğü ile açıklanabilir. Amerikalı gazeteci John Reed ünlü anı kitabı "Dünyayı Sarsan 10 Gün"² de bu büyük sarsıntının ilk günlerini anlatır.

Sovyet devrimi ile birlikte insanlık "sosyalizm ve milli devrimler" çağına girdi. Sovyet Devrimi'ni izleyen Çin Devrimi, 3. Dünyadaki öteki devrimler (Kore, Vietnam, Küba vb.) Türk Devrimi ile başlayan Hindistan, Afrika ve Latin Amerika devrimleri ile devam eden süreç yeni çağın güçlenerek sürüp gittiğinin kanıtlarını sunuyor.

Bu süreç 1905de başladı Şubat Devrimi ile sürdü.

Sovyet devrimi, adı üzerinde, bir devrimdir. Kapitalist-emperyalist sistemi yıkma iradesi ile yola çıkan bir toplumun geçmişten koparak kendisini her alanda yeniden inşa etmeye yönelmesidir; Modern Çağ'da Büyük Fransız Devrimi'nden sonra insanlığın tanık olduğu ikinci büyük altüst oluşur.

Ekim Devrimi: Yanılgılar- Kara propaganda

¹ Teori dergisi yazı kurulu üyesi, siyaset bilimci

² John Reed, Dünyayı Sarsan 10 Gün, Oda Yayınları, 1996, İstanbul

Türkiye Sovyet Devrimi'nden hem olumlu hem de olumsuz yönde derinden etkilendi. Milli Mücadelede Cumhuriyetin kuruluşunda esas dış desteğinin Sovyet hükümetinden geldiğini sağır sultan bile duydu.

Sovyet Devrimi'nin olumsuz etkileri özellikle Soğuk Savaş döneminde dünyanın dört bir yanında yaşandı. Emperyal merkezler akıllara durgunluk veren bir kara propaganda ile Türk ulusunu Sovyet Devrimi'ne düşman etmeye çalıştılar.³ Bugün gülüp geçiyoruz ama “şapka” hikayeleri”⁴ “kibrit kutusunda orak çekiç arama” fesatlıkları yıllarca insanların beyinlerine zerk edildi. Komünizmle Mücadele Dernekleri Cumhuriyete ait kamusal alanın her noktasına müdahale etti, propaganda yaptı, ilericilere saldırdı, karşı-devrimi tuğla tuğla ördü. Günümüzde ülkeyi yöneten kadroların bir bölümü ne acıdır ki, o tezgahlarda, Milli Türk Talebe Birliği salonlarında, Komünizmle Mücadele Derneklerinin eylemlerinde yetiştirildi.

Soğuk Savaş yıllarını izleyen “ neo-liberal post-modern” çılgınlık döneminde anti-Sovyet kara propaganda başka yöntemlerle sürdürüldü; “sosyalizmin bittiği”, “liberalizmin sonsuza dek hüküm süreceği, tarihin sonuna geldiği”⁵ iddia edildi. Düşünce hayatı kirletildi.

Sovyet Devrimi'nin 100. yılında hem sapla samanı birbirinden ayırma hem de bu büyük değişimin muhasebesini yapma görevi milletin önünde duruyor.

Şubat-Ekim devrimleri ilişkisi

Ekim Devrimi 100 yıl önce Şubat ayında başladı. (Ortodoks takvimine göre 8 Mart) Aslında daha gerisi var. Duymak isteyen, devrimin ayak seslerini 1905'te işitmişti ama esas gümbürtünün hiç kuşkusuz 1917 Şubatında koptuğu teslim edilmeli. Tıpkı Türk Devrimi'nin 1908 Jön-Türk Devrimi'nin devamı oluşu gibi, 1917 Şubat Devrimi de 1905 Devrimi'nin devamıdır.

Ekim Devrimi Şubat Demokratik Devrimi ile başladı. Rusya'yı öncelikle ayağa kaldıran Şubat Devrimi oldu. Şubat Devrimi'nin kazanımları Ekim Devrimi'nin önünü açtı. Tarihçi Prof. Sina Akşin Şubat-Ekim devrimleri ilişkisini “çifte devrim”⁶ diye ifade ediyor.

³ Cüneyt Akalın, Soğuk Savaş, Türkiye ABD İlişkileri, Kaynak Yayınları

⁴ O dönemin gerici yayınlarında komünizm bir şapka öyküsü ile anlatılırdı: Erkek evine girip askıda bir şapka görürse geri dönermiş. Yani kadının ortak kullanım nesnesi olduğu fikri yayılıyordu.

⁵ Francis Fukuyama, Tarihin Sonu ve Son İnsan, Profil Yayıncılık

⁶ Sina Akşin, Kısa 20. Yüzyıl Tarihi, İş Bankası Kültür Yayınları, s.92

Şubat Devrimi'nin bir başka çehresi daha var; Onu da kısaca vurgulayalım: İçine girdiğimizi tartıştığımız Asya Devrimleri çağı da 100 yıl önce St. Petersburg-Moskova sokaklarında başladı, oradan Asya'nın içlerine yayıldı, Atlantik'ten Pasifik Okyanusuna dek uzandı. Şubat Devrimi, Büyük Fransız Devrimi'nin Asya'daki çıkartmasıydı. Çaykovsky'nin "1812 Uvertüründe" olduğu gibi Marseyyez Rus havalalarına, Azeri türkülerine, Firdevsi'nin dizelerine karışarak Asya bozkırında ilerledi. İpekyolu üzerinden Sırı Irmak'ı aştığında söz sırası büyü k ozana gelmişti:

"Kalbimin yarı buradaysa, yarısı Çin'dedir doktor,

*Sarı Irmağa doğru akan ordunun içindedir."*⁷

Şubat Devrimi'nin tarihteki yeri

1917'ye gelindiğinde I. Dünya Savaşı üç kıtada onlarca ülkede, üç yıldır sürüyordu. Rusya İngiliz-Fransız müttefikleri ile birlikte paylaşımından pay almak için savaşa girmişti. Sovyet kaynakları Çarlık Rusya'sının savaşa girme emellerini çok açık biçimde kayda geçirmiş: " "**Çarlık Rusya'sı Türkiye'nin bölünmesi için uğraşiyor, Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan Boğazları ve İstanbul'u ele geçirmek istiyordu.** (abç) Çarlık hükümetinin planları arasında Avusturya-Macaristan'ın bir bölüm olan Galiçya'yı da ele geçirmek vardı." ⁸ Çarlık Rusya'sı, Çanakkale'de müttefiklerinin yenilgisi üzerine sarsıldı, dahası özellikle Kaliningrad'da Almanya ile girdiği savaşta çok ağır darbe alarak çöküntüye geçti. Çarlık orduları yenilgi üzerine yenilgiye uğruyordu. Rus askeri donamını zayıftı bazen üç asker bir tüfeği paylaşıyordu. Askeri yanı bir yana, Savaş, Rusya'nın toplumsal yaşamını da alt üst etmişti. Milyonlarca insanını cephelerde yitiren, bir bölümünü de salgın hastalıklardan yitiren Rusya da savaş ekonomik hayatı çökertmişti. 10 milyonu aşkın kişi üretimden kopartılıp silah altına alınmıştı, fabrikalar durmak üzereydi. Savaş ülkenin bütün kaynaklarını yok ediyordu.⁹ 1916'nın sonunda Çarlık Rusya'sı savaş yüzünden bütün gücünü kaybetmişti. Sibirya'daki sürgünler bile silah altına alınıyordu.¹⁰

Savaşın giderek kötüye gittiği koşullarda Çar'ın savaş bakanı Suhomlinov'un Alman casusları ile işbirliği yaptığının ortaya çıkarılması halktaki tepkiyi

⁷ Nazım Hikmet, Yatar Bursa Kalesinde, "Angina Pectoris", YKY, İstanbul: Ocak 2002, s.167.

⁸ SBKP (B) Tarihi, s. 201

⁹ SBKP (B) Tarihi, s. 215

¹⁰ İsaac Deutscher, Stalin, I, Sosyal Yayınlar, S. 200

artırdı, Çarlığa karşı nefret şiddetlendi. Hoşnutsuzluk sadece yoksul halk ve askerler arasında değil, burjuvazi içinde de yayılmaya başladı. Çar'ın Almanlarla anlaşarak ayrı bir barış anlaşması imzalayacağı söylentileri üzerine burjuvazinin İngiliz-Fransızlarla işbirliğini öngören kesimleri II. Nikola'nın kardeşi Mihail'i bir saray darbesi ile başa geçirmeye çalıştılar.

Cephede yenilgiler birbirini izlerken ekonomik zorunlar giderek derinleşti. 1917 ocağında yiyecek, hammadde ve yakıt stokları tükenmeye yüz tuttu. Fabrikalar birbiri peşi sıra kapanıyor, bu ise işsizliği daha da artırıyordu. En kötü durumda olan işçilerdi. Tepki de onların arasında derinleşti. Mevcut durumdan kurtulmak için Çarlık istibdadını devirmenin tek yol olduğuna inananların sayısı hızla arttı.

Şubat Devrimi'nde neler yaşandı?

Sıkıntılı süreçte 1917 yılı 9 Ocak greviyle başladı. Grevler süresince işçiler devrimci örgütlerin öncülüğünde belli başlı sanayi merkezlerinde, Moskova'da, St. Petersburg'da, Bakü'de, Nijni-Novgorod'da geniş katılımlı gösteriler düzenlediler. Moskova'daki işçilerin üçte biri 9 Ocak grevine katıldı.¹¹

18 Şubat 1917'de Petersburg'daki Putilov fabrikasında grev patlak verdi.

Savaşın kötü gitmesi üzerine Duma'nın (Meclis) Çardan yeni bir hükümet kurmasını istemesi, karşılık bulmadı. Ordunun ve asillerin desteğini yitiren Çarlık rejimi, yoksul halk kitleleri ve askerlerle karşı karşıya kaldı.

8 Mart (23 Şubat) Uluslararası Kadınlar Günü Petersburg Bolşevik Komitesi'nin çağrısı üzerine Petrograd'da yapılan, en ön saflarda dokumada çalışan kadın işçilerin yer aldığı yürüyüş kolu yola çıktı. On binlerce kişinin katıldığı gösterinin başlıca talebi yiyecek/erzak dağıtımının yeniden düzenlenmesiydi. Başlangıçta sakin biçimde ilerleyen gösteri giderek büyüyerek kentin işçilerinin çoğunluğunun desteğini alınca yayıldı. "***Ekmek istiyoruz***", "***Kahrolsun otokrasi***" sloganları yükseldi. Kafkasyalılardan oluşan askeri birlikler halka ateş açmadı. Gelişmelerden ürken başbakanın istifa isteğini geri çeviren Çar II Nikola kentin asayişinden sorumlu komutan Kabarov'a gösterileri bastırma emrini verdi. Polisin 11 Mart'ta Nevsky Caddesinde göstericilere ateş açması üzerine çok sayıda gösterici öldü. Bu olaya tepki gösteren Pavlovsky Alayına bağlı erler isyan etiler. Petrograd'da konuşlandırılan diğer alaylarda isyanı bastıranlarla işçilerin safına geçenler arasında kargaşa yaşandı. Duma Başkanı Çar II Nikola'ya kentin kaos durumunda olduğunu, yeni bir hükûmetin hızla kurulması gerektiğini bildirdi.

¹¹ SBKP (B) Tarihi ,s. 217

II. Nikola ise tutumunda ısrar etti, General Ivanov'a birkaç alayı başkente naklederek isyanı bastırmasını emretti. Siyasal grevler ve gösteriler ayaklanma niteliğine büründü. Petersburg garnizonu komutanı işçileri biran önce işlerine dönmezlerse cepheye göndermekle tehdit etti.

12 Mart (27 Şubat) günü Bolinsky Alayına bağlı erler üstlerini vurarak firar ettiler, akşama kadar diğer alaylar da isyana katıldı. İsyancı erler ve işçiler, İçişleri Bakanlığı ile Genelkurmay Başkanlığı cephanelere saldırarak silahlara el koydular. Birçok askerin katıldığı ve desteklediği isyan aynı gün Moskova'ya birkaç gün sonra diğer kentlerde de yayıldı. Çar . II. Nikola'nın Duma'nın feshi emrini dinlemeyen Duma Başkanı 12 milletvekilinden oluşan geçici komite kurdu. Çarlık fiilen yıkılmış, siyasal boşluk doğmuştu.

Öte yandan, 1905 yılının deneyimleriyle gelişen öz yönetim organlarını canlandırmaya çalışan kimi milletvekilleri ile işçilerin temsilcileri Petrograd Sovyeti'ni kurdular. Menşevik Gürcü Çekadze Sovyet'in başına geçti. Çar, Kazak askerleri gösterileri bastırmak üzere görevlendirdi. Ancak subayların halkın üzerine ateş edilmesi yönündeki emrine savaştan yorgun düşmüş askerler silahlarını subayların üzerine doğrultarak cevap verdi. Kazak birlikleri de halkla çatışmayı reddetti.

İsyanın büyümesi üzerine Çar II Nikola 15 Mart 1917'de kardeşi Mihail lehine tahttan feragat etti. Ancak Prens Mihail devrimci hareketlenmeden korkarak tahtı devralmayı reddetti. Böylece Rusya'da monarşi rejimi yıkıldı. Çarlık yönetimi ve 300 yıllık Romanov hanedanı tarihe karıştı. "Devlet memurlarının otokratik hükümete sistemine, özellikle Çar'a ve onun danışmalarına güvenini yitirmiş büyük bir kesim bu devrimi hoş karşıladı"¹²

Otokrasiye karşı ayaklanan, Romanov Hanedanını deviren 1917 Şubat Devrimi dünya savaşının neden olduğu yoklukların ve eşitsizliklerin çileden çıkardığı Rus halkının kendisiydi.

II Nikola sonrası ikili iktidar

Ramonov Hanedanının yıkılışı demokratik devrimin başarısıydı. Otokrasinin tasfiyesi anlamına geliyordu. Ancak iş bununla bitmiyor, muazzam boyutlara ulaşan ekonomik kriz, süren savaş, ortaya çıkan siyasal boşluk yeni sorunlar yaratıyordu. Devrim bir üst evreye çıkmıştı.

Seçim sisteminin asillere ve seçkinlere tanıdığı oy üstünlüğü nedeniyle Duma'da çoğunlukta olan Çar taraftarı milletvekilleri hızlı davranıp Prens Lvov başkanlığında geçici hükümeti kurarak yönetimi üstlenmeye çalıştılar. Geçici

¹² E. H Carr, Bolşevik Devrimi, I, s. 75

Hükümette “Anayasacı demokratların” lideri Milyukov, Oktobristlerin başı ve Sosyalist devrimci Kerensky de vardı.

Geçici hükümet Finlandiya’nın, Polonya’nın bağımsızlığını tanıdı.

Tabii işçi, köylü, asker Sovyetleri de alternatif bir iktidar olarak ortaya çıkı. Şubat Devrimi’nin ardından bölünmüş toplumu temsil eden iki ayrı yönetim odağı belirdi: Geçici Hükümet ve İşçi-Asker Sovyetleri. Resmi olarak iktidarı devralan Geçici Hükümeti, aristokratları, fabrikatörleri, din adamlarını ve Çar yanlısı subayları temsil ederken, yoksul halk kitlelerini, işçi ve köylüleri Sovyetler temsil etmekteydi. St. Petersburg Sovyeti Duma’nın da kullandığı Tauride Sarayı’nın bir bölümüne yerleşti. İki organ ve destekçileri arasındaki çatışma Bolşeviklerin iktidar olmasına kadar süren belirsizlik ortamında yaşanan kaos ve kargaşanın temel sebebi oldu. Geçici Hükümet gericiydi ama Sovyet de yeteri kadar güçlü olmadığını hissettiği için ılımlı davranıyordu. Sovyet üyeleri fabrikalarda, atölyelerde ve alayların kışlalarında seçilmişlerdi. Seçilme tarzları dolayısıyla Sovyetler soyluları ve sayıca az olan orta sınıfı temsil etmiyorlardı, tam anlamıyla “halk meclisleri” idi. Sovyetler 1917 yılında Rusya’nın sahip olduğu en geniş, temsil bakımından en gerçek topluluklardı. Seçmenlerin bir milletvekilinin yerine istedikleri zaman bir başkasını getirmeleri mümkündü.¹³

Başlangıçta Rus Sosyal İşçi Partisi’nin iki fraksiyonu arasında Şubat Devrimi’nden daha kazançlı çıkan Menşevikler oldu. Otokrasinin yıkılışı, Çar’ın tahtı bırakması “demokrasi vurgulu” Menşevik tezleri örtüşüyor izlenimini güçlendirdi. Menşevik Gürcü Cekadze Sovyet’in ilk başkanı oldu. Menşeviklerin başlıca rakibi “Sosyalist Devrimciler” di. Köylü hareketinin geleneksel partisi Sosyalist Devrimciler, köylüler devrimcileştikçe güçleniyorlardı.¹⁴

Bolşevikler sokaklarda kitlelerin mücadelelerine doğrudan önderlik ederken Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler Sovyetlerdeki sandalyelerin pazarlığını yapıyorlardı.¹⁵ Silahlanan halk ise kendi iktidarının organı saydığı Sovyetlere kendi temsilcilerini gönderiyordu.

İkili iktidar sürerken Lenin uzun süren sürgün dönemini geride bırakarak 17 Nisan 1917’de İsviçre’den Rusya’ya geldi. Lenin daha yolda Parti’ye ve Rusya işçi sınıfına “Uzaktan Mektup” la devrimin sürdürülmesi çağrısını yapıyor “ Devrimin ikinci aşamasında zafere ulaştıracak yolları açmak için örgütlenmenin eşi görülmemiş örneklerini vermelisiniz” mesajını iletiyordu.¹⁶

¹³ İ. Deutscher, Stalin, s.201

¹⁴ E.H. Carr, Bolşevik Devrimi, s. 76

¹⁵ SBKP (B) Tarihi s, 220

¹⁶ SBKP (B) Tarihi,, s. 228

Devrimin bir üst aşamaya çıktığını gören Lenin, Bolşevikleri, deyim yerinde ise, Şubat'tan Ekim'e taşımaya çalışıyordu.

Lenin'in St. Petersburg'a varışı ile birlikte Bolşeviklerle Menşevikler arasındaki ayrılıklar arttı. "Demokratik Devrime bakış" ve "Sosyalizme geçiş" konularında yollar giderek ayrıldı.

Lenin Rusya'ya dönüşünde gericiilerin kurduğu Geçici Hükümetini desteklemeyi reddettiği gibi Menşeviklerin hakimiyetindeki St. Petersburg Sovyeti ile bütünleşmeyi de kabul etmedi. Demokratik Devrim'in durmaksızın ilerleyerek Sovyet cumhuriyetine yönelmesini önerdi. Şu üç slogan Bolşeviklerin parolası haline geldi: "Demokratik bir cumhuriyet" "feodal çiftliklere el koyalım" ve "8 Saatlik işgünü".¹⁷

Lenin'in programının temel unsurları şunlardı:

- Bütün iktidar Sovyetlere
- Savaşa derhal son verilmeli, gerekirse İtilaf Devletleriyle ayrı barış yapılmalı,
- Köylülere derhal toprak dağıtılmalı,
- Sanayinin denetimi işçi kurullarına devredilmeli.¹⁸

Halk "ekmek -barış- özgürlük" sloganlarıyla yeri göğü inletiyordu. Geçici Hükümet ise öteki konularda olduğu gibi barış konusunda da bocalıyordu. Dışişleri Bakanı Milyukov İstanbul ve Boğazları alabilmek için İtilaf Devletleri ile birlikte savaşmaya devam etmeyi savundu. Görüşü kabul görünce Geçici Hükümet savaşı sürdüreceğini açıkladı.¹⁹ Kerensky²⁰ Savaş Bakanı oldu. Gericiler Hükümet ve Menşevikler, Şubat Devrimine rağmen, Çarlığın politikalarını kaldığı yerden alıp sürdürüyorlardı. Lenin müdahale etti. Menşevik-burjuva liberal hayalleri yıktı. Şubat ile Ekim arasındaki bağlantıyı Lenin Rusya'ya dönüşünde açıkladığı Nisan Tezleri ile kurdu.

Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin²¹ 1902'deki Londra Kongresi'nde ortaya çıkan Menşevik-Bolşevik bölünmesi 1905 Devriminden sonra derinleşmişti. Lenin'in Şubat Devrimi'nden sonra Ekim Devrimine yönelmesinin sırrı 1905 Devrimi'nden çıkardığı derslerde gizlidir. Lenin "1905 Devrimi'ni 1917 Ayaklanmasının provası"²² olarak niteledi.

1905 Devrimi'nden Şubat Devrimi'ne teorik-pratik sorunlar

¹⁷ J.Nehru, Dünya Tarihi, Kesitler, Kaynak Yayınları, İstanbul 2016, s.693

¹⁸ S.Akşin, Kısa 20. Yüzyıl Tarihi, s. 93

¹⁹ S.Akşin, age, s93

²⁰ Sosyalist Devrimci hukukçu, Geçici hükümette önce Adalet sonra Savaş bakanı, ardından da başbakan olarak görev yaptı. Ekim Devrimi'nin başarılı olması üzerine Fransa'ya kaçtı.

²¹ Lenin'in partisinin o dönemdeki adı.

²² İsaac Deutscher, Stalin, I, Sosyal Yayınları, İstanbul 1990

Perşembenin gelişi çarşambadan belli olurmuş. Şubat Devrimi'nin gelişi de 1905 Demokratik Devrimi sonrasında belli olmuştu. 20. yüzyılın başında gelişmeler hızlandı. İran (1906), Türkiye (1908), Çin (1911) hatta Meksika (1912) Devrimlerini tetikleyecek olan Rus Demokratik Devrimi 1905 de patlak verdi. Rusya'da Çarlığın çatırdaması Avrasya'da yankılandı. 1905 Devrimini yaratan başlıca dış etken, Rus-Japon Savaşı, iç etken ise otokraziye karşı halkın mücadelesidir. Bardağı taşıran damla Kanlı Pazar katliamı oldu.

9 Ocak 1905'te işçilerin 8 saatlik iş günü vb. sosyal hakları için Çar Nikola'ya bir dilekçe sunmak üzere Kışlık Saray'a doğru yürüyüşe geçmeleri ile başlayan Demokratik Devrim, Çar'ın polislerinin açtığı ateş sonucunda 1000'den fazla kişinin hayatını yitirmesi, 2000'den fazla insanın yaralanması ile sonuçlanan olayın ardından bir üst aşamaya geçti. Devrim ilkbahar ve yaz boyunca arta karışıklıkların etkisiyle gitgide hızlandı. Ekimde her yanı saran grev dalgası üzerine Çar'ın liberal bir anayasa vaad etmesi ve nihayet ilk işçi temsilcileri Meclisinin (Sovyetler) kurulmasıyla en yüksek noktaya ulaştı. Birkaç hafta içinde grev dalgasının başladığı sanayi kenti Voznezensky 'nin de arasında olduğu sanayi merkezlerinin çoğunda az çok örgütlenmiş Sovyetler ortaya çıktı.

Devrimin özelliklerinden biri işçi gruplarının kendiliğinden eylemiydi. Bu eylemler Sovyetleri doğurdu. İlk kurulanlardan biri olan St. Petersburg Sovyeti ötekileriyle kıyaslanmayacak kadar önemliydi çünkü hem büyük bir sanayi kentinde hem de başkentte bulunuyordu. Sovyet kurumunun tarihi Petersburg prototipi ile başladı.²³

Petrograd İşçi Temsilcileri Sovyeti 14 Ekim 1905'de kuruldu, 50 gün ayakta kaldı. İlk başkanı bu dönemde Sosyal Demokrat Parti'nin Menşevik kanadından hukukçu Krustalev-Nissar'dı. Etkili konuşmalarıyla Petersburg Sovyeti'nin yıldızı olan Troçki, Krutsalev-Nissar Kasım 1905'de tutuklanınca son günlerinde Sovyet'in başına geçti. Büyük ölçüde sosyal- demokratlardan (sosyalist anlamda) oluşan Petrograd Sovyeti, Parti içindeki (Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi) bölünme dikkate alındığında tarafsızlar ve Menşevik çoğunluk tarafından denetleniyordu.

1905 Devrimi sonrasında Sosyal Demokrat militanlar (Bolşevik-Menşevik kanatlar) ciddi fikir tartışmalarına rağmen Rusya'da bir süre kendi

²³ SBKP (B) Tarihi, s. 54

aralarındaki anlaşmazlıkları bir yana bırakıp birlikte çalıştılar .²⁴ 1905’de kurulan Sovyetlerde Bolşeviklerin etkisi sınırlı kaldı. Lenin 1905 kasımında St Petersburg’a ulaşmıştı. Petersburg Sovyetine gelip gelmediği belli olmayan Lenin’in Sovyet çalışmalarında o sırada öncü bir rol oynamadığı biliniyor. ²⁵

Lenin 1905-1910 yılları arasında Bogdanov ile Lunaçersky’nin sosyalizm ile dini birleştirmeye çalışan “idealist” sapmasına karşı felsefi çalışması olan “Materyalizm ve Ampriokritizm” i yayımladı.

Menşevikler 1905 Devriminden en az etkilenen kesim oldu. Gelişmeler onları sarsmadı, derinlemesine düşünmeye itmedi. Söylediklerini yineleyip durdular. Onlara göre Sosyalist devrim ancak güçlü bir proletaryanın eseri olabilirdi. Rus devrimi Rus proletaryasının gelişmesi içinde güçlenebilirdi ancak. Rus kapitalizmi ise ancak burjuva devrimi ile gerçekleşebilirdi.²⁶ Akılları fikirleri kapitalizmin yaygınlaşmasındaydı. Bolşevikler ise önemli dersler çıkardılar.

Bolşeviklerin 1905 Devriminden çıkardıkları sonuç onları Şubat Devrimi’ne taşıyacaktı. Bolşeviklere göre 9 Ocak 1905 kıyımı (Kanlı Pazar) hem otokrasiyi hem de bocalayan burjuvaziyi gölgede bırakacak olan “üçüncü kuvveti” yani Rus proletaryasını tarih sahnesine çıkarmıştı. Lenin’in sözleriyle “9 Ocak (1905) dan beri işçi hareketimiz gözlerimizin önünde, milli bir harekete doğru geliyordu.” ²⁷

Şubat Devrimi’nin öneminin teorik boyutu

İki Taktik

Sovyet Devrimi’ni 1905’ten alıp 1917 Ekimine taşıyan, Parti’nin önünü açan, ideolojik-teorik sorunları çözen Lenin’dir. 1902 Londra Kongresi’nde patlak veren Bolşevik-Menşevik ayrılığı 1905 Devrimi sonrasında derinleşti.

Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi’nin Londra’da toplanan 3. Kongresi’nde Menşevik-Bolşevik taktikleri ayrıştı. Menşeviklere göre Demokratik Devrimde

²⁴ E.H. Carr, Bolşevik Devrimi, s. 56

²⁵ H. Carr, Bolşevik Devrimi, s. 55

²⁶ E.H. Carr, Bolşevik Devrimi, s. 59

²⁷ Lenin Socineniya’dan aktaran , E.H. Carr, Bolşevik Devrimi, I, s. 61

ayaklanmanın zafere ulaşması mümkündü. Ancak liberal burjuvaziyi ürkütmemek gerekiyordu. Proletarya sadece kendine özgü sınıf çıkarlarını gözetmeli, genel bir siyasi devrimin önderi olmamaya çalışmamalıydı.

Bolşevikler ise farklı tespitler yaptılar. 1905’de Devrimin göz kırptığını tespit ettiler. Şöyle düşünüyorlardı: Evet, bu bir burjuva devrimidir mevcut durumda kapitalizmin çerçevesinin ötesine taşınamayacaktır ama devrimin zaferinden en başta proletaryanın çıkarı vardır. Bolşevikler devrimin proletaryanın örgütlenmesini güçlendireceğini tespit ederek taktiklerini geliştirdiler.

“Proletaryanın demokratik burjuva devrimindeki en yakın müttefiki köylülüktür, ondan destek bulacaktır. Öte yandan liberal burjuvazinin bu devrimden çıkarı yoktur. Çünkü en korktuğu şey olan işçi-köylülere karşı Çarlık rejimine muhtaçtır, sadece Çarlığın yetkilerini biraz sınırlandırmaya çalışıyor. Devrim ancak proletarya başta olursa, proletarya devrimin önderi olarak köylülükle ittifak kurarsa, liberal burjuvazi tecrit edilirse, devrimciler halkın ayaklanmasında aktif rol alırlarsa başarıya ulaşacaktır”.²⁸ Lenin köylülüğün güvenini kazanmak için proletaryanın “zor kullanarak, otokrasinin direncini kırmak ve burjuvazinin de tutarsızlığını felce uğratmak için köylü

kitlelerini kendine bağlayarak demokratik devrimi başarıya ulaştırmalıdır”²⁹ diyordu. Lenin Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği adlı kitabında Devrimde proletaryanın önderliğinin önemine şöyle işaret ediyordu:

*“Marksizm, proleter burjuva devriminden uzak durmayı, ona kayıtsız kalmayı, devrimin önderliğinin burjuvaziye bırakılmasına göz yummayı öğretmez. Tersine devrime en enerjik şekilde katılmayı öğretir.”*³⁰

Bu burjuva demokratik devrimdeki taktik sorunlar konusunda Marksist Parti’nin yeni çizgisiydi, o güne kadar marksizmin cephaneliğinde mevcut taktik çizgilerden farkı bir çizgiydi.³¹ “Sosyal Demokrasinin İki Çizgisi”nde ifadesini bulan fikirler 1960’lı yıllarda TİP çevresi ile Devrimci Muhalefet (MDD) arasındaki tartışmalarda taraflarca dile getirilecektir. (Bkz. Aşağıda Demokratik Devrim-Sosyalist Devrim İlişkisi ve MDD tartışmaları)

²⁸ SBKP (B) Tarihi, s. 90

²⁹ Lenin, Socineniya, aktaran E.H.Carr, Bolşevik Devrimi, s. 62

³⁰ Lenin, Seçme Eserler, İng.. Baskı, Cilt I, s.269

³¹ SBKP (B) Tarihi, s. 95

Haklı savaş haksız savaş

Şubat Devrimi'ni Ekim Devrimi'ne taşıyan bağlardan biri de Bolşeviklerin “haksız savaş” a karşı tavırlarını sürdürmeleri, haksız savaşı reddetmeleridir.

Savaştan bitap düşen Rus halkının Şubat Devrimi sonrası Menşeviklerin iki yüzlü tutumlarının farkına varması, Bolşeviklere desteği artırdı.

Menşeviklerle Bolşevikler arasındaki tartışma konularından Savaş-Barış konusu, dünya bir cihan savaşına sürüklenince özellikle öne çıkmıştı. Lenin 1915'de Londra'da Avrupalı sosyalistlere burjuva hükümetlerinden istifa etmeleri çağrısı yaptı. Eylül 1915'de Zimmerwald'da yapılan kongrede Lenin ve Bolşevikler “emperyalist savaşı iç savaşa çevirme” şiarını ortaya attı. Bu şiar emekçilerin, adil bir barışa ulaşmak için silahları kendi emperyalist iktidarlarına çevirmek zorunda olduklarını ifade ediyordu. Lenin marksizmin tarihinde bir kırılma noktası oluşturan, ezen-ezilen uluslar çelişmesini irdeleyen ünlü “Emperyalizm; Kapitalizmin en Yüksek Aşaması” çalışmasını bu mücadele içinde 1916'da yazdı. Dünya Savaşı'nı çıkaran emperyalist ülkeler suçüstü yakalanmışlardı.

Şubat Devrimi'nde halkın, askerlerin en önde gelen taleplerinden biri “haksız savaş” ın sona ermesiydi. Oysa Çarlığın yıkılmasına rağmen, aradan sıyrılarak iktidarı gasp eden Geçici Hükümet'in İngiliz-Fransızlarla ilişki içindeki gericileri, savaşı sonlandırmaya hiç niyetli değillerdi; tersine Rusya'nın emperyalist savaşta oynadığı rolü daha da etkin kılmak, “İstanbul, Boğazlar ve Galiçya üzerindeki emellerini gerçekleştirmek”³² amacıyla Devrim'den yararlanmaya çalıştılar.

Sosyalist Devrimciler, Menşevikler ve Anayasacı Demokrat Parti (liberaller)

Çar hükümetinin savaş politikasını desteklediler. Sadece Bolşevik Partisi savaşın yurt savunması için değil, yabancı toprakların ele geçirilmesi, yabancı ulusların yağmalanması için verildiğini ilk günden itibaren savundu. Sonuçta Bolşevik Partisi iktidara yürürken, Savaş'ı destekleyen II. Enternasyonal partileri darbe yediler, Savaştan sonra yok oldular.

Demokratik- evrim Sosyalist Devrim ilişkisi ve MDD tartışmaları

Yukarda belirtildi, Lenin'in “İki Taktik” kitapçığı ülkemizde de sıkça gündeme geldi, tartışmalara ışık tuttu.

³² SBKP (B) Tarihi, s. 226

1961 Anayasasının getirdiği nispi demokratik ortamdan yararlanarak faaliyete geçen Türkiye İşçi Partisi ile birlikte Sol kendine bir meşruiyet zemini yaratarak yaygınlaştı. 1965 Seçimlerinde 15 milletvekilini parlamentoya sokan TİP ülkenin siyasal yaşamında etkili olmaya başladı. Sendikal hareketin de güçlenmesi ile birlikte Sol varlığını daha çok hissettirdi. Gençlik ve aydınlar arasında güçlendi. 1968 Gençlik Olayları, Üniversite boykot ve işgalleri Sol'un siyasetteki ağırlığını güçlendirdi. Aynı yıllarda Kıbrıs'taki ABD engellemeleri ve Vietnam'da süren anti-emperyalist savaş anti-emperyalist siyasetler izleyen Sol'a olan ilgiyi katladı. İnönü'nün CHP'sinin "Ortanın Solu"nu benimsemesi Sol'un etki alanını iyice genişletti.

Varlığını meşrulaştıran Sol'da iktidar arayışı tartışmaları başladı. Milli Demokratik Devrim tartışmaları bu ortamda yaşandı. Sol nasıl iktidara gelecekti? Hangi taktikleri izleyecek, kiminle birlik olacak, kime karşı duracaktı? Dost –düşman kimdi? TİP'in yarattığı ortama Ant ve Yön gibi dönemin önde gelen solcu dergileri de katılınca, tartışma derinleşti.

Solcular o güne kadar yeteri kadar sorgulanmayan can alıcı sorulara yanıt arıyorlardı? Türkiye'nin toplumsal yapısı nedir, Sovyetler Birliği'ne karşı tutum nasıl olmalıdır, Tarihe bakış nasıl olmalıdır ? vb. Tartışma konularının içinde en hararetli tartışmalara "Devrim Stratejisi" yol açtı. İşçi sınıfı ve halk hangi ittifaklar manzumesi içinde iktidara ulaşacaklardı?

M.Ali Aybar ve TİP Yönetimine göre yarı-bağımlı, yarı-feodal Türkiye'de devriminin önündeki aşama Sosyalist Devrim idi. Türkiye sosyalist olunca

bağımsızlığını da kazanacak, ortaçağı da tasfiye edecekti. TİP'in devrim stratejisinde işçi-köylü ittifakı öngörülmekle birlikte, esas önem atfedilen toplumsal kesim kentlerdeki sendikalı işçi kitleleri idi, Milli burjuvazi diye bir sınıf yoktu, TİP'e göre, bunları darbeciler haya l ediyorlardı.

Buna karşılık 1960'ların ortalarında gelişen ve siyasal tarihimize MDD'ciler olarak geçen muhalefete göre yarı-sömürge Türkiye'de bağımsızlık ve demokrasi sağlanmadan sosyalizme geçmek söz konusu olamazdı. Demokratik devrimi atlayarak sosyalizme ulaşmak mümkün değildi. Türkiye işçi sınıfı köylülerle yapacağı temel ittifakın yanı sıra öteki milli sınıflarla da ittifaklar aramalı, milli -sınıfları milli-demokratik program çerçevesinde bir araya getirmeli ,bir milli cephede birleştirmeli idi. Bu demokratik devrime "devrimci barutunu yitirmiş" burjuvazi öncülük edemezdi. En devrimci sınıf olan proleteryanın öncülük edeceği devrim, kesintisiz (arasıız) olarak sosyalizmin

inşasına geçecekti. MDD muhalefeti TİP Yönetimini reformculukla parlamentarizmle ve oportünizmle TİP ise muhalefeti, tıpkı Sosyalist Devrimciler ve Menşevikler gibi, burjuvaziye bel bağlamakla suçladı.

Lenin'in "Sosyal Demokrasinin İki Taktiği" makalesinde açtığı düşüncenin esası, yarı-bağımlı bir ülkede cılız burjuvazinin devrime öncülük edecek güç ve enerjiden yoksun olmasıdır. Bu durumda, en devrimci sınıf olan proletarya halkın önüne düşerek demokratik devrimi tamamlayacak ve sosyalizme geçişe önderlik edecektir. Mao'nun aynı sorunları "Yeni Demokrasi" adlı makalesinde Çin devrimi somutunda ele aldığı ve proletarya önderliğinde milli devrimi savunduğu³³, ABD'ye kök söktüren Ho Şi Minh önderliğindeki Vietnamlı devrimcilerin aynı devrim stratejisini izledikleri biliniyor.

Dikkatli bir göz bu ideolojik tartışmanın 1905 yıllarında Bolşeviklerle Menşevikler arasında geçen tartışmalarla benzerliğini kolayca kuracaktır. Proletarya öncülüğünde demokratik devrimi savunan MDD tezleri ile Lenin'in tezleri arasındaki özdeşlik açıktır. Buna karşılık TİP'in "Sosyalist Devrim" tezinin de 1905'lerde Sosyalist Devrimcilerce tarafından tezlerle benzerliği de o ölçüde açıktır.

Asya devrimlerinin milli demokratik karakteri

1905-1917 Şubat Devrimlerinin dersleri, sosyalistler açısından bugün de geçerlidir. Asya'nın, Afrika'nın, Latin Amerika'nın herhangi bir köşesinde devrim yapmak isteyenler halkın-ulusun önüne anti-emperyalist, anti-feodal bir program koymak, milleti bu temelde örgütleyerek devrime yöneltmek zorundadırlar. Lenin'in 1905 sonrası geliştirdiği savlar günümüzde geçerliğini koruyor. Hele, Sovyetler Birliği'nin yıkılışından sonra insanlığın bir "yeni-ortaçağa" gerilediği düşünülürse, savların önemi daha iyi ortaya çıkar.

Sözü, Demokratik Devrim-Sosyalist Devrim ilişkisini ısrarla vurgulayan Doğu Perinçek'e bırakalım:

"Bolşevikler o zamanın Rusyasında 'sosyalist devrim' iddialarının aslında devrimden vazgeçmek anlamına geldiğini savundular. Hedef demokratik devrimdi. Hayat onları doğruladı. 1917 şubatında demokratik devrim oldu. Hemen arkasından Ekim ayında da Bolşevik Partisi'nin önderliğindeki işçi-köylü- asker Sovyetleri iktidarı ele geçirdiler. 'Proletarya devrimi' olmuştu. Ancak gerçekte demokratik devrim devam

³³ Mao, Yeni Demokrasi, Ocak 1940

ediyordu. Nitekim Sovyet Devrimi 1929 yılına kadar köylük alanlarda kolektifleştirmeye gidemedi. Hatta Lenin 1921 Yeni Ekonomi Politikasıyla (NEP) burjuvaziye de bir süre alan açmıştı.”³⁴

Perinçek tahlili daha ileri noktaya, Sovyetlerin Stalin’li yıllarına kadar götürüyor.

“(SB’deki) 1929 yılındaki kolektifleştirme atılımı, Stalin ve arkadaşlarına göre, olağan sayılamayacak bir uygulamaydı. Henüz zamanı gelmemişti. ...Buharin bu yeni yönelişe karşı çıktı, geleneksel Bolşevik çizgisinin köylünün gönüllü katılımına dayandığını öne sürdü. Ancak bu görüş “Zengin köylü çizgisi” olarak mahkum edildi.”³⁵

Diğer bir deyişle, Perinçek Sovyetlerde Demokratik Devrimden sosyalizmin inşasına geçişin, Stalin’in hazırlattığı ‘bütün sınıfları kaldırdık artık sınıfsız bir toplum olduk’ iddiasındaki 1936 Sovyet Anayasasına kadar uzandığını söylüyor.

Sonuç:

1917 yılı insanlık tarihinde bir dönüm noktasıdır. Bir milattır. 1917’de Rusya’da önce çarlık yıkıldı, ardından Ekim Devrimi ile iktidar Sovyetlere geçti. Sovyetler derhal savaştan çekildiler. Dahası, Ekim Devriminden üç hafta kadar sonra Ortadoğu’nun emperyalistlerce paylaşımı planı³⁶ 23 Kasım 1917’de Sovyet *İzvestiya* ve *Pravda* gazetelerinde yayımlandı. Üç gün sonra, *The Manchester Guardian* da anlaşmayı yayımlayınca İngilizce konuşan dünya emperyalist planlardan haberdar oluverdi.

Rusya 1917 sonrasında devrim-karşı devrim arasında çetin bir iç savaşa sürüklenirken, Anadolu emperyalist dönemin ilk milli kurtuluş savaşını vermenin hazırlıkları içindeydi.

Şubat Devrimi Ekim Devrimi’ni doğurdu, Ekim Devrimi ise maddi-manevi-siyasal yönden arkasında yer aldığı Türk Devrimi’nin başlıca desteği oldu.

³⁴ Doğu Perinçek, *Asya Çağının Öncüleri*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2015, s. 42

³⁵ D. Perinçek, *Asya Çağı’nın Öncüleri*, s. 42/43

³⁶ Gizli Sykes-Picot Anlaşması, Bkz. Sina Akşin, *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*, s.176

1905 Rus Devrimi Şubat Devrimi'ni Şubat Devrimi ise Ekim Devrimi'ni tetiklemişti. 1905 Devrimi'nin tetiklediği bir başka devrim olan Jön-Türk Devrimi ise Şubat-Ekim devrimlerinin etkisiyle milli devrimlere önderlik etti.